

**РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

**Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету**

Випуск 20

Заснований в 1996 році

Рівне – 2002

ББК 74.20**О - 59****УДК: 37: 371: 372: 373: 378****Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.**

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 20. — Рівне: РДГУ, 2002. — 140 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії педагогіки, дидактики, методики навчання, виховання, розвитку і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:**Головний редактор** доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН
Мітюров Борис Никифорович (Рівненський державний гуманітарний університет);доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України **Бех Іван Дмитрович**
(Інститут проблем виховання АПН України);доктор педагогічних наук, професор **Будний Богдан Євгенович**
(Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);кандидат педагогічних наук, професор **Воробйов Анатолій Миколайович**
(заступник головного редактора, Рівненський державний гуманітарний університет);доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України **Дем'янчук Анатолій Степанович**
(Рівненський економіко-гуманітарний інститут);доктор педагогічних наук, професор **Коваль Ганна Петрівна**
(Рівненський державний гуманітарний університет);доктор педагогічних наук, професор **Лисенко Неля Василівна**
(Прикарпатський педагогічний університет ім. В. Стефаника);доктор педагогічних наук, професор **Лісова Світлана Валеріївна**
(Рівненський державний гуманітарний університет);доктор педагогічних наук, професор **Павлютенков Євген Михайлович**
(Запорізький обласний інститут удосконалення вчителів)доктор психологічних наук, професор **Пасічник Ігор Демидович**
(Університет "Острозька Академія");кандидат педагогічних наук, професор **Поніманська Тамара Іллівна**
(Рівненський державний гуманітарний університет)доктор психологічних наук, професор **Савчин Мирослав Васильович**
(Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);доктор психологічних наук, професор, дійсний член МАПН **Сергєєв Олександр Васильович**
(Запорізький державний університет)доктор педагогічних наук, професор **Сметанський Микола Іванович**
(Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського);доктор педагогічних наук, професор **Терещук Григорій Васильович**
(Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН **Тищук Віталій Іванович**
(Рівненський державний гуманітарний університет);кандидат педагогічних наук, професор **Янцур Микола Сергійович**
(заступник головного редактора, відповідальний секретар, Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 10 від 28.02.2002 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10.2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31.
Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 07 — 2.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2002

всепрощення, запобігання тощо. Треба дотримуватися індивідуальної міри позитивного стимулювання, вибираючи доцільні фарби. “Вищу майстерність в особистісному підході треба уявляти як оптимальне сполучення формально-педагогічних відносин вчителя і учнів, вимогливості, обов’язку – з одного боку і особистісних стосунків, любові до дітей, гуманізму, свободи і демократії – з іншого”.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабанский Ю. К. Рациональная организация учебной деятельности. – М.: Знание, 1981. – 96с.
2. Бондаревська Є. В. Гуманістична парадигма особистісно-зорієнтованої освіти /Педагогіка, 1997. – № 4.
3. Давидов М. Теоретичні основи формування виконавської майстерності баяніста. – К.: Музична Україна, 1997. – 240 с.
4. Зязюн І. Творчий учитель і педагогічна наука //Світло. – № 3. – 2000. – С. 9-10.
5. Макаренко А. С. О воспитании. – М.: Политиздат, 1990. – 415 с.
6. Нейгауз Г. Избранные статьи. Письма к родителям. – М.: Сов. композитор, 1975. – 528 с.
7. Нейгауз Г. Об искусстве фортепианной игры. Записки педагога. – 5-е. изд. – М.: Музыка, 1988. – 240 с.
8. Селевко Г. К. Руководство по организации самовоспитания школьников. – М., 1999. Школьные технологии. – № 6. – 135 с.
9. Сухомлинський В. А. Рождение гражданина. – К.: Молодая гвардия, 1979. – 336 с.
10. Сухомлинський В. О. Сто порад учителю //Вибрані твори. – Т.2. – К.: Рад. школа, 1979. – С. 447–698.
11. Тлумачний словник української мови /За ред. Д. Г. Гринчишина. – 3-е. вид., перероб. і доп.- К.: Освіта, 1999. – 302 с.
12. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори. – К.: Рад. школа, 1983. – 488с.
13. Ушинський К. Д. Твори.- Т.4. – К.: Рад. школа, 1955. – 507 с.
14. Френе С. Избранные педагогические сочинения. Пер. с франц. /Сост., общ. ред. и вступ. ст. Б. Л. Вульфсона. – М.: Прогресс, 1990. – 304 с.
15. Якиманская И. С. Личностно-ориентированное обучение в современной школе. – М., 1996. – 96 с.

Одержано редакцією 27.01.2002 р.

УДК 378. 147

Я. В. СВЕРЛЮК

МІЖОСОБИСТІСНІ УМОВИ КЕРУВАННЯ ДИТЯЧИМ МУЗИЧНИМ АМАТОРСЬКИМ КОЛЕКТИВОМ

Колективна музично-аматорська творчість відіграє важливу роль тому, що вона захоплює любителів своєю дієвістю, хвилюючою радістю спілкування з музикою. Проте, музично-аматорська творчість не є самоціллю, а лише засобом виховання людини, бо, впливаючи на емоції вона формує естетичний смак особистості, впливає на її стосунки з іншими людьми, на ставлення до життєвих явищ. Музично-аматорська творчість зближує учасників, перетворюючи їх на єдине ціле – з спільними інтересами та проблемами, сприяє прояву їх індивідуальних творчих здібностей. Тому необхідно вести мову про те, що в колективному спілкуванні з музикою відбувається процес не лише музичного, але й соціально-морального виховання та розвитку учасників. Крім того музичний колектив як жанр аматорського мистецтва має великі педагогічні можливості, реалізація яких залежить, в першу чергу, від правильної організації процесу управління ним.

Досвід свідчить, що в практиці роботи аматорських оркестрів керівництво здійснюється переважно в художньо-творчому плані, при цьому ігнорується дуже важливий соціально-педагогічний аспект управління цим колективом.

Як наслідок, виникає необхідність подальшого дослідження аматорського музичного колективу як соціально-психологічного і педагогічного феномену, що є досить актуальним

при вирішенні теоретичних і практичних завдань збереження та розвитку любительської творчості в сучасних умовах.

Розглядаючи аматорський музичний колектив як мікросоціальне явище, буде помилкою ізолювати його від суспільних явищ, адже він відіграє певну роль у функціонуванні суспільного цілого. Аматорський музичний колектив як спільність музикантів-любителів поєднаний з усією системою суспільних відносин. Без перебільшення можна вважати, що такий колектив базується на відносинах колективності між його членами. Саме колективність, на думку В. П. Ратникова є сутністю колективу [3].

Якщо порівняти музичну студію і музично-аматорський колектив, то і за структурно-функціональними ознаками і за якістю соціально-психологічних відносин ці дві спільності музикантів-любителів різні. В музичному об'єднанні, яке не набуло статусу колективу і аматорському музичному колективі музично-функціональна функція буде аналогічною, а соціально-психологічна – відмінною. Відмінність не полягає в різній мірі розвитку колективності в соціально-психологічних відносинах учасників. Рівень соціальної зрілості визначається наявністю в діяльності, стосунках і спілкуванні змістовних компонентів колективності. Саме емоційно-психологічна структура впливає на якість соціальної спільності. Проте, варто відзначити, що міжособистісні зв'язки і стосунки в колективі розвиваються на основі музичної взаємозалежності і музичних зв'язків учасників. “Колективна творчість і є тими базовими засадами, які визначають, зрештою, інші сторони життя і діяльності художніх колективів, особливо їх формування і розвитку”.[1]

З цього витікає, що музично-функціональна структура аматорського колективу є базовою, а побудована на її основі соціально-психологічна структура є визначальною у визначенні якості музичного колективу.

Якщо перша постає завжди зримою і керованою, то друга вимагає від керівника певних зусиль, спостережливості та досвіду, щоб побачити всі тонкощі відносин учасників і з успіхом керувати їх розвитком в колективі.

Якщо ж керівник цілеспрямовано не впливає на розвиток соціально-психологічних структури, то вона формується стихійно і може призвести до різних недружніх угруповань, що, безумовно, не сприяє зміцненню колективу.

Враховуючи значимість і вплив цієї структури на хід розвитку музичного колективу, варто відзначити, що їй не завжди і не скрізь приділяється належна увага.

При управлінні розвитком аматорського музичного колективу необхідно враховувати обидві сторони структури і сприяти їх оптимальному поєднанню. Мається на увазі прагнення до такого стану міжособистісних відносин в колективі, де музикант знаходить у своєму колезі по партії, групі, музичному колективі друга, товариша, приятеля. Необхідно також щоб і колега відповідав йому взаємністю. Таким чином, потрібен позитивний взаємовибір, який визначав би міру поєднання виділених вище структур. Звичайно, не варто розуміти, що оформлені і не оформлені відносини поєднуються і співпадають автоматично. Таке поєднання вимагає постійної детальної уваги і педагогічного впливу художнього керівника аматорського музичного колективу, спрямованого на взаєморозвиток вказаних структур. При цьому необхідно враховувати, що взаєморозвиток структур – це динамічний процес, який передбачає рухливість внутріколективних явищ, елементів, зв'язків та відносин.

Оптимальні поєднання музично-функціональної та соціально-психологічної структур є головною умовою управління розвитком аматорського музичного колективу.

Міжособистісні та особистісні умови можна поділити на два класи: перший – характеристики особистості учасників групових форм діяльності музично-аматорської спрямованості, другий – характеристики їхніх зв'язків, відносин між собою та іншими суб'єктами і об'єктами аматорської творчості. В обох класах умов найбільш важливим є виявлення специфічних для нашого контингенту характеристик, серед яких особливого значення набувають вікові та індивідуальні особливості особистісного розвитку учасників аматорського об'єднання.

Згідно прийнятому в науці діяльнісному підходу до проблеми розвитку психіки і особистості рушійні сили та спрямованість цього розвитку визначаються спільною діяльністю дитини з дорослим. При цьому, як відомо, ставлення дитини до “речей” (об'єктів світу, що її оточує) опосередковане її ставленням до людей; а ставлення до іншої людини опосередковане

ставленням до “речі”. Інакше кажучи, можна говорити про єдність та взаємоперехід відношень “суб’єкт-суб’єкт-об’єкт” і “суб’єкт-об’єкт-суб’єкт”. Головною умовою психічного й особистісного розвитку в даному випадку стає діяльність, яка узгоджується з логікою зовнішнього об’єкту, організовується іншою людиною (дорослим) і виконується разом з ним.

При цьому необхідно враховувати, що особливий вплив на психіку має вік організму: дитячий, юнацький, зрілий і, зрештою, старечий. Кожен вік має свої особливості почуття й бажання, думки і настрої, накладає свій відбиток на відчуття, сприйняття, пам’ять, увагу і т.д. Проте вік – поняття не тільки фізіологічне, але й соціальне. З кожним віком у суспільстві пов’язуються певні функції, за віковими групами закріплюється той чи інший статус. Соціальне й соціально-психологічне значення вікового розподілу внаслідок цього ніяк не можна упускати з виду, особливо коли мова заходить про вікові особливості, що проявляються у сфері контактів дитини з музикою. В результаті сама наявність динаміки особистісного розвитку, яка має вікову періодичність зумовлює до диференційованого підходу в методиці навчання основам колективного музикування різних вікових груп учасників аматорського об’єднання, на основі якого була розроблена вікова методика навчання.

Згідно з цією методикою заняття в музичному аматорському об’єднанні бажано починати з семи-восьми років. У цьому віці дитина вже психологічно готова до початку навчальної діяльності. Вона із задоволенням сприймає елементарний матеріал, який подається на ігровій основі, що створює передумови для розвитку творчих здібностей. Слід відзначити, що в аматорських хорових колективах залучати учасників можна і, з п’яти-шести років. Цей вік є сприятливим для початку вокального виховання, оскільки у дітей різниця між звичайною розмовною та вокальною мовою дуже незначна. Таким чином, природна спорідненість мовної і пісенної фонації створює оптимальні умови для початкового етапу вокального виховання.

Не є відкриттям, що раннє вокально-хорове виховання створює передумови для подальшого колективного інструментального музикування. Безперечно, що залучати дітей до навчання на музичних інструментах (особливо духових) в ранньому віці недоцільно. В першу чергу це пов’язано з фізіологічними особливостями. Тому, без перебільшення, можна стверджувати, що ідеальними умовами попереднього розвитку та удосконалення музичних здібностей виступає хоровий колектив, який закладає основу слухового сприйняття в ранньому віці.

Варто відзначити, що молодший шкільний вік є найсприятливішим періодом для формування соціокультурної спрямованості й художньо-творчої активності дітей, для розвитку інтересу до інструментального виконавства через прилучення дітей до народної спадщини. Аналізуючи процес та рівні інтересу, можна зробити висновок, що розвиток інтересу проходить такі стадії: зацікавленість, допитливість – інтерес. До того ж, спочатку формується інтерес до самого процесу колективного аматорського музикування, а потім до її результату. Тільки після виникнення інтересу до результатів своєї діяльності у молодших школярів формується інтерес до змісту колективної музичної творчості. Основу формування інтересу до аматорської творчості в даному віці складають типові для дітей інтереси, – пізнавальний інтерес до гри, інтерес до спілкування. При цьому вихідними є положення Л. С. Виготського про те, що інтереси формуються на основі існуючої діяльності та в системі матеріально-потребової сфери особистості [2].

Відомо, що із зміною віку появляються і інші інтереси. Таким чином, з одного боку вони служать серйозним чинником особистісного розвитку дитини, а з іншого, – виступають найважливішим показником цього розвитку.

Оскільки важливою особливістю підліткового віку є формування активного, самостійного творчого мислення (даний вік сензитивний для розвитку такого мислення), у цей період необхідно розвивати здатність до імпровізації та варіювання, використовуючи варіативний та ігровий методи навчання.

Вирішення завдань, пов’язаних з питанням впливу керівника на особистість учасника, неможливе поза розглядом контексту взаємодії учасників навчально-виховного процесу. Характер цієї взаємодії, а також викликаного нею ставлення впливають на міжособистісні зв’язки на керівника та учасників та зумовлюють ефективність навчально-творчої і виховної роботи в аматорському об’єднанні. При цьому треба пам’ятати, що крім заданого інституційними цілями рольового навчання у взаємодії керівника та учасника завжди має місце

й особистісне навчання, яке мотивується цілями на рівні індивідуальності. Тобто, організовуючи процес навчання, керівник не тільки передає учасникам основи знань закономірностей колективної гри на музичних інструментах, але також вкладає в цю інформацію своє особистісне розуміння, надає знанням своєї індивідуальності. Передача, “трансляція” індивідуальності від керівника учасникам є найважливішою стороною виховання в дитячому музично-аматорському об’єднанні, формування особистісного ставлення дітей до національної музичної спадщини.

Дослідження показало, що з підвищенням рівня музичної діяльності відбувається консолідація аматорського об’єднання, підвищується ступінь опосередкування міжособистісних відносин змістом предметної діяльності, виникають передумови для переходу об’єднання на більш високий рівень, показником якого виступають сформовані всередині об’єднання шкали художніх цінностей та соціальна активність учасників, у якій ці цінності реалізуються.

Отже виховний процес в групових формах музично-аматорської спрямованості може бути ефективним тільки в тому разі, коли для учасників об’єднання діяльність керівника виступає як органічна складова частина їхньої спільної творчості. Коли відносини між керівником та учасниками опосередковуються не змістом педагогічного впливу, а змістом спільної предметної діяльності. Виступаючи суб’єктом колективного музикування, учасник об’єднання в процесі її реалізації вступає у певні стосунки, впливає на них, водночас являючись об’єктом такого впливу. В цьому разі рівень спільної діяльності, міра опосередкування міжособистісних відносин змістом предметної (художньо-практичної) діяльності, що здійснюється, і, отже, стадії сформованості колективу як субкультурної спільності зумовлюють ступінь та характер взаємовпливу учасників аматорського музичного об’єднання в процесі навчально-творчої діяльності, виступаючи умовами оптимізації цілеспрямованого організованого процесу засвоєння азів музичного мистецтва дітьми. Тільки спільна діяльність на рівні співтворчості і створює педагогічні ситуації, завдяки яким взаємодія зумовлює взаємовплив, результатом чого відбувається опанування цінностями національної культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Выготский Л. С. Психология искусства. – М., 1987. – 675 с.
2. Джидар’ян І. А. Творчі колективи в мистецтві. – В кн.: Колектив і особистість. – М., Наука, 1975. – С. 205.
3. Ратников В. П. Колектив як соціальна спільність. – М., МДУ. – 1978. – С. 102-120.
4. Рубинштейн С. Л. Проблемы общей психологии. – М., 1976. – 416 с.
5. Русанова Л. П. Целенаправленность в деятельности руководителя и участников самодеятельного художественного коллектива: Дис.... канд.пед.наук. – Л., 1984. – 190 с.

Одержано редакцією 7.02.2002 р.

УДК: 378. 015

М. С. ЯНЦУР

РОЛЬ І ЗМІСТ КУРСУ “ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ТРУДОВОЇ ПІДГОТОВКИ ШКОЛЯРІВ” У ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

В умовах переходу нашої країни до ринкових відносин в усіх сферах економіки значно зростає роль людського фактора у трудовій діяльності. Тому підготовка школярів до такої діяльності повинна відбуватися у відповідності з психофізіологічними основами організації та управління процесом трудового та професійного навчання на всіх його рівнях. Психофізіологія трудової діяльності дозволяє прогнозувати результати праці учнів та оптимізувати керівництво нею під час виконання конкретної роботи. Все це дозволяє вчителю найкращим чином пристосувати учнів до конкретної праці в умовах навчальних кабінетів, майстерень, лабораторій, сільськогосподарських ділянок, цехів, дільниць тощо, що оптимізує процес формування у них загально-трудова, спеціальних вмінь і навичок та професійної спрямованості особистості. Тому значимість знань і вмінь з психофізіології трудової діяльності для вчителя трудового навчання безперечна. На це неодноразово в своїх працях вказували

ЗМІСТ

Голобородько О.А. Особистісно зорієнтована парадигма та її роль в оновленні морально-виховного процесу	3
Шутяк В.Г. Метод проектів та його використання на уроках трудового навчання в початкових класах	8
Коренева І.М. Система розвитку спостережливості молодших школярів у процесі вивчення природничого матеріалу	12
Єпик О.В. Рушійні сили та закономірності формування моральних цінностей.....	15
Галатюк Ю.М. Методологічні аспекти організації творчої навчальної діяльності з фізики	20
Крайчук О.В. Про розвиток змісту шкільної математичної освіти	25
Панасюк В.Ю. Деякі гігієнічні аспекти організації уроків інформатики з використанням комп'ютера.....	29
Середюк Л.А. Збагачення навчальної та позанавчальної діяльності старшокласників елементами творчості	35
Жигір В.І. Модель змісту підготовки вчителя обслуговуючої праці.....	39
Ігнатенко Г.В., Матющенко Н.Ю. Особливості включення ліворуких дітей до практичної діяльності у процесі трудового навчання.....	44
Перебудова В.І. Залучення учнів 5-7 класів на уроках з обробки тканин до технологічної діяльності	47
Воїтелева Г.О., Ємельяненко Л.І. Вивчення українських національних традицій та ремесел засобами трудового навчання.....	53
Денисюк Н.В. Екологічне виховання учнів на уроках обслуговуючої праці.....	58
Кирильчук Ю. В. Зміст активних методів навчання при вивченні предмету “Основи безпеки життєдіяльності”	61
Павелків О.М. Формування в учнів інтересу до професій сфери економіки та підприємництва	65
Мельник О.В. Диференціація змісту профконсультаційної роботи з школярами в процесі профільного трудового навчання.....	70
Кротова Т.Ф. Педагогічні умови ефективного застосування особистісно-орієнтованого підходу у становленні і розвитку інтересу до музичного виконавства у старшокласників.....	74
Сверлюк Я.В. Міжособистісні умови керування дитячим музичним аматорським колективом.....	80
Янцур М.С. Роль і зміст курсу “Психофізіологічні основи трудової підготовки школярів” у підготовці вчителя трудового навчання.....	83
Курок В.П., Ігнатенко С.В. Деякі аспекти вирішення проблеми спеціальної технічної підготовки майбутнього вчителя трудового навчання	87
Столінськи З. Підготовка вчителів з техніки до реалізації загальнотехнічного змісту навчання в реформованій системі освіти в Польщі	91
Козяр М.М., Гордійчук І.І., Вовк В.Ф., Лебедюк Є.А. Актуальність самостійної роботи студентів при вивченні інженерної графіки	94
Суховайненко О.М. Розвиток пізнавальної діяльності майбутніх учителів трудового навчання в процесі вивчення технічних дисциплін	99
Матвієнко О.В. Педагогічні аспекти розробки моделі підготовки менеджера інформаційної діяльності.....	102
Петронговський Р.Р. Формування патріотизму шкільного юнацтва засобами мистецтва.....	106
Димченко С.С. Педагогічні особливості формування майбутньої професійної діяльності М.Леонтовича	110
Романчук В. П. Організаційні аспекти профорієнтаційної роботи із старшокласниками.....	116
Столярчук Б.Й., Терлецький М.М. Темброво-динамічні особливості розвитку сучасної духової музики.....	120
Филипчук М.С. Мета і зміст навчально-виховної та творчої роботи в аматорському естрадному музичному колективі.....	128
Орлов В.Ф. Саморозвиток професійної культури вчителя мистецьких дисциплін.....	131
Відомості про авторів	137

Наукове видання**Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання
в закладах освіти****Збірник наукових праць****Наукові записки Рівненського державного гуманітарного
університету****Випуск 20**

Заснований в 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Технічний редактор Курченко Н. Б.
Комп'ютерна верстка Рахманова Л. О.

Здано до набору 09.01.2002 р. Підписано до друку 28.02.2002 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 17,32. Обл. вид. арк. 17,93. Замовлення № Тираж 100.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і
трудової підготовки (к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти:
Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного
університету. Випуск 20. — Рівне: РДГУ, 2002. — 140 с.**

ISBN 966 — 7281 — 07 — 2.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії педагогіки, дидактики, методики навчання, виховання і розвитку дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 378

ББК 74.20